

OVERDENKING

Dat antwoord van God, uit de storm, dat is eigenlijk helemaal geen antwoord. God stelt vooral vragen: Job, waar was jij toen de aarde gevormd werd, Job weet jij, begrijp jij, ... en dan volgen werkelijk grandioze natuurbeschrijvingen. Dat gaat nog een hele tijd door. Indrukwekkende beelden zijn het, die de grootsheid van de schepping en de kleinheid van de mens benadrukken. Maar wat moet Job daarmee en wat hebben wij eraan? Is dit nou het antwoord op onze diepste vraag naar het waarom, naar de zin van het lijden en het doel van het leven?

Wim vd Zee zegt het zo in zijn boek over Job, *'Wie heeft daar woorden voor'*, waar ik veel aan ontleend heb: dit antwoord van God kan je meer moeite kosten dan al het vrome gepraat van de vier vrienden bij elkaar.

Waar was jij Job, vraagt God en dat gebeurt ook nog met de nodige ironie. Nou, zo kunnen wij het ook. Waar was U God, toen zes miljoen joden de gasovens in werden gedreven, waar was U, waar bent U in Gaza, in Soedan, op al die plekken die een hel op aarde zijn? Waarom stelt Job, die zo goed is in het stellen van scherpe vragen, deze wedervraag niet en buigt hij het hoofd? Waarom komt Job hier niet op voor alle verdoemden en verdrukten en laat hij zich overtuigen door dit antwoord van God?

Allereerst: als je beter gaat kijken naar die natuurbeelden ga je zien dat het hier niet gaat om mooie beschrijvingen. De zee die afgesloten wordt met een deur, zodat ze niet uit kan breken, de grenzen die worden gesteld, niet alleen aan het water, maar ook aan de goddelozen, dat zijn de mensen zonder geweten. De zee, die staat in de Bijbel voor de chaos, het doodswater, alles wat de goede schepping bedreigt, en waar een mens in kan verdrinken. God verschijnt hier als de macht die hier onophoudelijk tegen opkomt, die doet wat Hij kan om chaos en duisternis terug te dringen, als Schepper van licht en leven. Niet als vijand, zoals Job God heeft ervaren, maar als Bondgenoot.

Wat Job op de een of andere manier in die storm als in een flits heeft begrepen, het licht dat hem is opgegaan, is dat God niet tegen hem is, maar naast hem staat. Dat het niet God is die hem dit allemaal aan doet, zoals die vrienden zeggen, omdat hij dat ergens aan verdiend zou hebben. En dat maakt dat hij zegt: *nu heb ik gezien wie U bent*, en: *nu vind ik troost voor mijn kommervol bestaan*. Al begrijpt hij heel veel niet en zijn zijn vragen niet opgelost en zijn ellende niet voorbij, één ding weet hij wel heel zeker, en dat is een diep verlossend weten: het kwaad is niet het werk van God, in God is geen wreedheid, God is absoluut te vertrouwen.

Deze God is diep bewogen met mensen en roept mensen op tot dezelfde bewogenheid. In de kracht van die bewogenheid ligt de redding.

Maar dan dat slot. Dat het zo geweldig goed afloopt met Job. Wat moeten we daar dan mee? Zo gaat het toch niet in werkelijkheid? Dat happy end lijkt volstrekt ongeloofwaardig en lijkt de ellende die Job heeft meemaakt ook te bagatelliseren – het komt immers allemaal toch weer goed?

Laten we onszelf er nog even weer aan herinneren dat het verhaal van Job een verhaal is, geen historisch verslag, een parabel uit de joodse wijsheidsliteratuur. De verteller had er ook een ander slot aan kunnen geven. Hij kiest ervoor Job een tweede leven te geven. Wat vindt u daarvan? Of had het verhaal anders moeten eindigen? En hoe dan?

Waar wij denk ik vooral tegen steigeren is het idee dat wat Job allemaal terugkrijgt zijn eerdere verlies goed zou maken.

Tegen dit happy end zijn terechte bezwaren ingebracht, door lezers van vroeger en van nu en vast ook door mensen hier vanmorgen. Ondanks die bezwaren, die ik zelf ook voel, wil ik het opnemen voor de verteller die het verhaal deze vorm heeft gegeven, de vorm die ons is overgeleverd.

Die verteller wil met dit slot één ding heel duidelijk maken: dat God juist aan de kant van Job staat. Dat Job in zijn diepe vertwijfeling en felle te keer gaan tegen God er meer van had begrepen dan zijn vrienden, die met vrome redeneringen de eer van God willen redden door Job ertoe te brengen een schuld te belijden die hij niet ziet en niet voelt. Daar verzet God Zich tegen. En Job moet dus worden gerehabiliteerd. En hoe kan de verteller dat beter doen door hem alles weer terug te geven en daarmee te laten zien dat zijn verlies dus niet zijn verdiende loon was?

Dat eerherstel is in dit verhaal niet alleen geestelijk, het is ook materiëel en heel concreet: Job wordt gezegend. En zegen is in het OT altijd heel aards: dat je geen gebrek lijdt, dat het je goed gaat en je volop van het leven genieten kunt, dat je nageslacht hebt en toekomst. En daarmee is dit verhaal ook een opstandingsverhaal. Dat Jezus opstaat uit de dood, daarmee wordt gezegd: op de weg, op de manier van leven van deze door anderen veroordeelde verschoppeling, op deze weg rust Gods zegen. Dit is de manier van leven die toekomst heeft, ondanks alle schijn van het tegendeel. In het verhaal van Job vindt een zelfde soort omkering plaats.

Er gebeurt nog meer in dit slot dat raakt aan het verhaal van Jezus, iets heel bijzonders. Ik weet niet of het u is opgevallen.

God vraagt hier van Job om voor zijn vrienden te bidden. God is zo boos op die vrienden dat ze iemand nodig hebben die voor hen opkomt, die voorspraak voor hen doet, een goed mens naar wie Hij wil luisteren.

Ik heb ergens gelezen dat het gebed van Job voor zijn vrienden de sleutel vormt om dit verhaal goed te kunnen begrijpen. Waarom zou Job überhaupt voor hen bidden? Ze hebben het hem zo moeilijk gemaakt, hun woorden waren het die hem pas echt razend maakten, in plaats van hem te troosten dreven ze hem tot wanhoop. En toch bidt Job voor hen.

De rol die Job hier op zich neemt is een rol die in het joodse geloof steeds weer terugkomt, de rol van de rechtvaardige die bidt en instaat voor anderen. Denk aan Abraham, die herhaaldelijk bij God pleit voor Sodom, aan Jozef, die zijn broers die hem in de put gegooid hebben uiteindelijk te hulp komt en denk aan Jezus, de lijdende rechtvaardige, die bidt voor wie zijn dood wensen.

Nadat Job voor zijn vrienden had gebeden bracht de Heer een keer in het lot van Job, staat er. Sommige vertalers gaan verder en schrijven geen *nadat* maar *omdat*. Dat is een interpretatie en gaat wel wat ver.

Maar er lijkt wel een verband te zijn tussen de zegen die Job ten deel valt en het gebed voor zijn vrienden, de manier waarop Job door alles heen niet alleen met God, maar ook met mensen verbonden blijft. Mensen niet alleen als ze zich van hun meest ideale kant laten zien, maar ook in hun tekorten en blindheid. Niet alleen blijft Job op God gericht, zelfs in zijn zwartste momenten, maar ook is hij mensen trouw gebleven. Het is die messiaanse manier van leven die hier gezegend wordt.

Nee, niet alle vragen zijn in dit slot beantwoord. Die van Job niet en die van ons niet. Maar er is wel wat veranderd. Iets dat maakt dat Job kan zeggen: *'Ik heb U horen spreken, en nu heb ik gezien wie U bent.'*

Job heeft begrepen dat God geen macht is die zich tegen hem keert en hem onderuit haalt. Maar dat God naast hem staat in zijn worsteling, zijn zoeken, zijn wanhopig verlangen naar recht, naar goedheid, naar betrouwbaarheid, dat Hij in dit zoeken aanwezig is. Dat God Zelf de bron is van dit zoeken en verlangen. En dus veel en veel dichterbij dan gedacht

Dat is een geweldig helpend en bevrijdend inzicht. Met woorden is dat niet zomaar over te brengen en de ene mens kan het de andere niet zomaar geven. Het is iets dat je alleen zelf kunt ontdekken en ervaren.

Moge ons dat gegeven zijn.